

KATONAI MŰVELETEK

M. Szabó Miklós

A „Duna”-hadműveletből levont főbb tapasztalatok, tanulságok – a végrehajtó parancsnokok szemszögéből (1968. október)

1. rész

DOI 10.17047/HADTUD.2018.28.1.90

Az 50 évvel ezelőtt zajlott csehszlovákiai események történetét ismertnek véve, a Szerző levéltári iratok alapján összefoglalta azokat az alapvető tapasztalatokat, amelyeket a végrehajtásban részt vett – különböző szintű – parancsnokok rögzítettek „összegző jelentésben” még a hadművelet folyamán, 1968. szeptember végén, október elején, s amiknek lényegét már az év végén, illetve 1969-ben hasznosította is a Magyar Néphadsereg felső vezetése.

E folyóirat olvasóinak döntő része jól emlékszik az 1968-as „Prágai tavasz” eseményeire, azok diplomáciai nyomásra „hideg téllé” válására, majd a későbbi műveleti terület megismerését, „bejárását” szolgáló „Šumava” gyakorlatra és az azt követő „szövetségesi” megszállásra. (Tudom, több olvasó személyes tapasztalattal is kiegészíthetné ezt a tanulmányt.)

Kevesebben ismerik azonban ebből a – II. világháborút követő „legharcoszerűbb” – hadműveletből levont legfontosabb tapasztalatokat. Sajnos – területi okokból – nem egybefüggően, de tisztelettel ajánlom az Olvasók figyelmébe.

*

Szűcs Ferenc vezérőrnagy, vezérkarfőnök-helyettes, a Dél Hadseregcsoporthoz tartozó parancsnokságán működő Magyar Néphadsereg Vezérkari Főnökség hadműveleti összekötő csoport parancsnoka, az 1968. október 3-án kelt 00160/1968. sz. levelében¹ arra utasította Lakatos Béla vezérőrnagyot, a 8. gépkocsizó lövész hadosztály parancsnokát, miszerint „... A »DUNA« hadműveletben résztvevő egységei, önálló alegységei és összességében a hadosztály tevékenységével kapcsolatos következtetésekről és tapasztalatokról

1 Hadtörténeti Levéltár Magyar Néphadsereg (HL MN) Zala – 1968. 41. doboz (d.) 68. őrzési egység (ő. e.) (1968. 10. 03.)

készítsen jelentést. A Magyar Néphadsereg életében ez az első eset, hogy teljesen feltöltve és megerősítve ilyen mérethez vettünk részt egy speciális hadművelet végrehajtásában. Eltekintve a hadművelet speciális jellegétől, alkalmas volt arra is, hogy egy sor vonatkozásban komoly tapasztalatokat szerezzünk és ezek a tapasztalatok méltóak arra, hogy elemezve /és megörökítve:/ azokat a továbbiak során szervezeti, kiképzési stb. vonatkozásban felhasználjuk.” (Eredeti írásmóddal – Sz. M.)

A 14 oldalas levélben részletesen meghatározta, hogy a jelentés 12 fejezetben készüljön el, az egyes fejezetek és az azokon belüli alfejezetek milyen kérdésekkel foglalkozzanak, továbbá, hogy a XII. fejezetben: „A javaslatok bármire kiterjedhetnek (Kiemelés tőlem – Sz. M.), ha azok megalapozott tapasztalatokon alapulnak...”. Az így elkészített jelentéseket október 14-ig terjesszék fel hozzá.

Ennek megfelelően, a hadosztályparancsnok a még aznap kelt 001011. sz intézkedésében elrendelte az alárendelték számára a tapasztalati jelentések összeállítását és felterjesztését. Ezek lényegének első részét foglalom össze ebben az írásban.

1. A mozgósítás végrehajtása terén

A kiegészítő parancsnokságok – minden érintett parancsnok megítélése szerint – általában igen hatékonyan működtek közre a “GYÉMÁNT”-feladat végrehajtása során. Az alakulatok személyi és gépjármű-szükségletét számszerűen és időben biztosították. Ugyanakkor a tartalékosok az elrendeléstől számított 3-5 óra helyett most 6-8 órára vonultak be. Ennek ellenére a 8. hadosztály parancsnoka² úgy látta, hogy összességében a csapatok hadiállományra való feltöltése és a mozgósítás („M”) végrehajtása „... a felmerült problémák és nehézségek, valamint az elrendelés és a végrehajtás jó néhány sajátossága ellenére...” eredményes volt. Ugyanakkor a “VÍZVÁLASZTÓ” egyes rendszabályait célszerű lenne felülvizsgálni.

A 14. gépkocsizó lövész ezred parancsnoka is több pozitívumról számolt be, kiemelve, hogy a visszabiztosított állomány ruházati anyagának és felszerelésének az alegységgraktárakban való tárolása lehetővé tette a normaidőn belüli beöltöztetést. Ugyanakkor – ezen a szinten – már jobban érződtek az negatívumok is: például a Zala megyei Kiegészítő Parancsnokság – a túlszűfoeltság miatt – nem tudta biztosítani a visszabiztosítottak korcsoport, szakképzetségi szám, vagy kiképzetségi fok szerinti kiállítását. Például alegységhez 36–40 éves lövész, illetve golyószóró- és géppuska-irányzói helyekre tisztetek lebiztosítása történt. A legnagyobb problémát azonban az okozta, hogy a népgazdaságból lebiztosított gépjárműveket nem vonultatták be. Úgyszintén komoly erőt vett igénybe a feladatmegoldás során az a tény, hogy alapki-képzés idején történt, amikor a hadra nem fogható újoncokat tartalékos hadkötelesekkel kellett helyettesíteni. Az elvonulók harcértékét az is hátrányosan befolyásolta, hogy az új „M”-utasítás értelmében meghatározott személyeket és szerveket vissza kellett hagyni a teljes harckészültség végrehajtására. Ezért célszerű lenne azonossá tenni a személyi állomány béke- és „M”-állománytábláját! A Kiegészítő Parancsnokságokon szükséges jobban odafigyelni a nagycsaládosok és a betegek „megkímélésére”.

2 HL MN Zala – 1968. 2. d. 2. ő. e. (1968. 10. 15.) A 8. gl. ho. PK. összefoglaló jelentése... 6. o.

De a betakarítási időszak is csak a legénységi állomány szabadságolásával volt megoldható.³

A 63. gépkocsizó lövész ezred parancsnoka is 16 főt volt kénytelen visszaküldeni műtét és lábtörés utáni állapot, illetve szakorvosi kezelés alatt állás miatt, illetve például a 2. gépkocsizó lövész zászlóaljhoz bevonultattak nyolc-, öt-, vagy négygyermekes apát, illetve egy családból több személyt. (Ez a probléma mindenütt hangsúlyosan merült fel, ezért a továbbiakban nem ismétlem – Sz. M.) A népgazdaságból bevonultatott 38 gépjárműből 33-at vissza kellett küldeni üzemképtelen fékrendszer, elhanyagolt felépítmény, lefutott gumik, kevés javítási tartalékkal rendelkező motorok, az előírt szerszám és javítóanyag hiánya stb. miatt.

A bevonultatott állomány ruházata nem egységes, részükre nincs biztosítva sátorlap, a rendelkezésre álló sátrak nem alkalmasak és nem elegendők sem tábori körülmények közötti elhelyezésre, sem munkavégzésre, vagy pihentetésre. Nem volt megfelelő a felkészítés a tartalékos állomány fizetésével és pénzügyi ellátásával kapcsolatos problémák kezelésére. Az a tény, hogy a titoktartás érdekében a hozzátartozók és a lakosság tájékoztatására csak később volt lehetőség, negatív hatással volt a visszamaradottakra és találgatásokra, rémhírterjesztésre adott lehetőséget.⁴

A 33. gépkocsizó lövész ezred parancsnoka kiemelte a bevonulókat fogadók szakszerűségét, a behívottak fegyelmettségét és gyors beilleszkedését. Az „M”-tervekben rögzített időpontok és feladatok végrehajthatóaknak bizonyultak. Problémaként merült fel viszont, hogy a bevonult tartalékosok 10 évnél régebben szolgáltak, így nem ismerték a korszerű egyéni és kollektív fegyvereket, amiknek megismertetése több napot vett igénybe. A Kiegészítő Parancsnokság nem biztosított megfelelő létszámú szakmai számú állományt a légvédelmi szakaszhoz és az aknavetőüteghez. A 187 bevonultatottból – átcsoportosítás következtében – 36 főnek nem volt felszerelése. Az „M”-utasításban rögzített biztonsági hányad a nyári időszak következtében kevésnek bizonyult. Az első időszakos alegységeknél a gépkocsivezetőket célszerű lenne lecserélni tartalékosokkal.⁵

A 31. harckocsi ezredhez történő behívásokat a Kiegészítő Parancsnokságok igen hatékonyan végezték, így öt és fél óra alatt beértek a hadkötelesek. Problémát okozott viszont, hogy a bevonulók 40%-a nem hozott magával egyéni tisztálkodási eszközöket, mert csak 1-2 napos „próbabevonulásra” számított.

A tervekben rögzített időnormák teljesíthetőeknek bizonyultak. Problémaként merült fel, hogy 12 fő nem harckocsizó képesítésű volt, a beszabályozó szerelők 25%-a csak harckocsivezetői szakképzettséggel rendelkezett, akárcsak a töltőkezelők 20%-a. Két fő egyáltalán nem volt katona. Az ezredparancsnok megállapította, hogy kis helyőrségekben a *helyi kiegészítés* nem megoldható, a 100 kilométeres körzet – jó szervezéssel – nagyobb biztonsággal elégítheti ki az igényeket, ugyanakkor az „M”-feladatok teljesíthetőek időnormán belül.⁶

3 HL MN Zala – 1968. 3. d. 6. ő. e. (1968. 10. 10.) A 14. gl. e PK. összefoglaló jelentése... 2–2/a. o.

4 HL MN Zala – 1968. 3. d. 7. ő. e. (1968. 10. 10.) A 63. gl. e PK. összefoglaló jelentése... 2–8. o.

5 HL MN Zala – 1968. 3. d. 6. ő. e. (1968. 10. 10.) A 33. gl. e PK. összefoglaló jelentése... 2–3. o.

6 HL MN Zala – 1968. 3. d. 7. ő. e. (1968. 10. 09.) A 31. hk. e PK. összefoglaló jelentése... 2–3. o.

A 6. gépkocsizó lövész ezred helyzetét nagyban megnehezítette a mozgósítás három ütemben és különböző időpontokban történt elrendelése. A speciális szervezetű osztag, valamint zászlóalj felállítása újbóli kiegészítést tett szükségessé, elsősorban FUG-vezetők és RPG-7-irányzók tekintetében, de ez is csak 60%-os feltöltöttséget biztosított ezeken a területeken. Úgyszintén a meglévő anyagi készletek sem biztosították az újabb két kötelek igényeit.

Az új mozgósítási időnormák itt is reálisak, ezért meg kell tartani a 48 órás normaidőt. Gondot jelentett viszont, hogy a gépjárművezetők nagy része ismét gépjárművek nélkül vonult be, illetve külön a vezető és külön a jármű. De a lebiztosított állományból sem vonult be 125 fő, így a pótlásuk nem volt megoldható a biztonsági hányadból. Célszerű lenne az érintett területen szesztilalmat elrendelni, mert sokan érkeztek be ittasan, sőt részegen, köztük gépjárművezetők! Négy fő ellen ügyészi eljárást kellett indítani lázítás miatt.⁷

A 22. tüzérezred parancsnoka úgy tapasztalta, hogy a helyi kiegészítés rendszere jó, de a megyei kiegészítő összevonása után egy sor probléma merült fel: a lakhelyváltozás bejelentése és a lebiztosított cseréje között hosszú idő telik el; a munkahelyváltozást a tartalékosok nem jelentik be; a kiválogatás után sok a csere; nem veszik figyelembe az azonnali menetkésztségű alakulatok igényeit, hogy ezeket kell elsősorban kielégíteni – lehetőleg helybeli lakosokkal és a legkorszerűbben kiképzettekkel; célszerűbb lenne egy (béke- és hadi) nyilvántartáson kezelni a tiszteket; a tiszti és tiszthelyettesi közhangulatot javítaná a békefeladatoktól eltérő körülményeknek megfelelő ellátás kidolgozása (hadiruházattal, tisztálkodási anyagokkal, a pihentetéshez szükséges eszközökkel, távolléti pótlékkal való ellátás).⁸

A 36. műszaki zászlóalj törzsfőnökét már a mozgósítás elrendelését követően értesítette a Kiegészítő Parancsnokság, hogy a lebiztosított gépjárműveknél nyolccal kevesebb fog bevonulni. Az alakulat ötórás "M"-készsége reális, amennyiben a katonának nincsenek szabadságon. A bevonultatott gépjárművek egy részen igen rossz technikai állapotban volt, egy pedig az indulás előtt vált üzemképtelenné. A lebiztosított állomány bevonult, de az összetétele nem felelt meg a követelményeknek. például a hadosztály alárendeltségébe került 6. gépkocsizó lövész ezred műszaki technikai szakaszparancsnoka híradó tiszti iskolát végzett, műszaki csapatoknál soha nem szolgált.⁹

2. A megindulási körletbe való előrevonás végrehajtása és annak elfoglalása terén

A csapatoknak a megindulási körletekbe és az államhatárra való előrevonását megelőzte a menetvonalak szemrevételezése, amit a szovjet magasabbegység-parancsnokok és helyetteseik személyesen végeztek el, az ezredparancsnokoknak a rájuk vonatkozó mértékben való fokozatos bevonásával. Ez a tevékenység a fő irányokban

7 HL MN Zala – 1968. 3. d. 6. ő. e. (1968. 10. 10.) A 6. gl. e PK. összefoglaló jelentése... 1–6. o.

8 HL MN Zala – 1968. 3. d. 6. ő. e. (1968. 10. 08.) A 22. tü. e PK. összefoglaló jelentése... 2–4. o.

9 HL MN Zala – 1968. 2. d. 4. ő. e. (1968. 10. 10.) A 8. gl. ho. MŰF összefoglaló jelentése... 2. o.

Provalov vezérezredes személyes vezetésével történt. Ezek során különös figyelmet fordítottak arra, hogy a menetek és az összpontosítási körletek elfoglalása során elkerüljék a műutak, a mezőgazdasági területek és az erdők rongálását.

A hadműveleti álcázás érdekében a csapatok előrevonását gyakorlatnak érzékeltetve és csak éjszaka hajtották végre. A békehelyőrségekben – imitálva – fenntartották a szokásos rádióforgalmat, míg a mozgásban lévőknél teljes rádiótilalmat rendeltek el. A csapatok vezetése kizárólag vezetékes híradó eszközökön, mozgó híradással, vagy személyes érintkezéssel történt.

Összpontosítási körletekként lehetőleg gyakorló- és lőtereket használtak. A csapatok demonstrációs átcsoportosításokat, a légiőr pedig repüléseket hajtott végre megtévesztő irányokba.¹⁰

Ami a 8. gépkocsizó lövész hadosztály értékelését¹¹ illeti, a menet tervszerű és szervezett végrehajtását az tette lehetővé, hogy:

- a parancsnokok biztosították a menetparancs harcjárművekig történő időbeni lejtuttatását, így lehetővé tették a besorolások előírt időre történő végrehajtását és a menet azonnali megkezdését;
- a menetszámvetések reálisak és pontosak voltak, azok betartása és betartatása biztosította a menetfegyelmet, valamint a megindulási körlet időbeni és szervezett elfoglalását;
- a menetoszlopok zártságának fenntartása megakadályozta az attól való lemaradást;
- a gép- és harcjárművek technikai előkészítése, illetve hadrafoghatósága – döntő többségében – megfelelt a követelményeknek;
- a gépkocsivezetői állomány felkészültsége – lényegében – pozitívan hatott; (Később látni fogjuk, hogy ezredszinten némiképp másként tapasztalták meg ezt az összetevőt – Sz. M.)
- az előfordult meghibásodásokat gyorsan kiküszöbölték (javítás, vontatás), valamint
- a forgalomszabályozás feszesen működött.

Ugyanakkor problémák is felmerültek a menet során:

- az első 50–100 kilométeren magas volt a meghibásodások száma, különösen a zárolt („Z”) harcjárművek körében;
- egyes alegységparancsnokok nem biztosították a meghibásodott, vagy lemaradt járművek gyors megjavítást, összegyűjtését;
- néhány gépkocsi-parancsnok nem követelte meg a menetre előírt rendszabályok folyamatos betartását;
- egyes lemaradt gépjárművezetők – a mihamarabbi felzárkózás érdekében – a megengedettnél nagyobb sebességgel előztek gépjárműveket és oszlopokat;
- az első időszakos vezetői állomány nem rendelkezett kellő gyakorlattal, tapasztalattal;

10 HL MN Zala – 1968. 8. d. 16. ő. e. (1968. 09. 22.) A Dél HDSCS PK összesítő jelentése... 9–10. o. (Természetesen Provalov vezds. saját vezérkarfőnökének, Zaharov marsallnak jelentett – Sz. M.)

11 HL MN Zala – 1968. 2. d. 2. ő. e. (1968. 10. 15.) A 8. gl. ho. PK. összefoglaló jelentése

- a polgári életből bevonultatott járművek nem rendelkeztek megfelelő tartalék alkatrészszel és üzemanyag-tárolókkal;
- a körlet elfoglalását követően egyesek felületesen tartották be az álcázási rendszabályokat, valamint indokolatlanul nagy volt a gépjárművek mozgása. (Pedig ezt Provalov vezérezredes légi felderítéssel rendszeresen ellenőriztette.¹² – Sz. M.)

A szabályzatokban meghatározott menetnormák mind nappal, mind éjjel betarthatóak, sőt egynemű oszlopok esetén még meg is emelhető nappal 35–45, éjjel 30–35 km/óra-ra.

Ami a hosszú menet megszervezésének tapasztalataként elmondható, az az, hogy:

- a kb. 400 kilométeres távolság szervesen és időben – az elkészített menet-számvetések alapján – végrehajtható volt nappali 25, éjszakai 20 km/óra-s átlagsebességgel, hosszú és műszaki pihenők beiktatásával, valamint a Dunán való átkeléssel 21 óra alatt;
- a menetszámvetések reálisak voltak;
- a menet megtervezésekor messzemenően figyelembe vették az utak minőségét, az igénybevételi korlátozásokat, a menetrend célszerű felépítését, a folyó-leküzdés feltételeit, a gép- és harcjármű-vezetők kiképzettségi fokát, a forgalomirányítás megszervezését stb.;
- az adott szintű parancsnokok szilárdan betartatták a menetfegyelmet;
- a menet feszes vezetését jól szolgálták a helikopterek, valamint az operatív törzsek.

Ami a negatív tapasztalatokat illeti:

- addig, amíg a meghibásodott gépjárművek aránya hadosztályszinten 3% volt, ez az érték a Garant tehergépkocsik esetében elérte 40-50%-ot;
- különösen „Z” gépjárművek elavult gumiabroncsai miatt sok volt a defekt;
- egyes gépjárművek – a szállítási kapacitás hiányai miatti – túlterhelése rontotta azok üzem- és vezetésbiztonságát;
- bizonyos gép- és harcjármű-vezetők nehezen bírták a hosszú menet fáradalmait, álmatlanságát, de segédvezetők hiányában nem volt mód felváltásukra.

A 14. gépkocsizó lövész ezred parancsnoka szerint¹³ az előrevonás alatt az alegységek nem mindig tudták tartani az előírt menetsebességet, mert az újoncok többsége kéthónapos jogosítvánnyal rendelkezett, ráadásul háromnapos távvezetésről rendelték őket vissza, de gondot okozott az oszlopba beosztott gépjárművek vegyes típusa is.

Bár az illetékesek megszervezték a forgalomirányítást, az nem volt megfelelően koordinálva.

A nagy távolságú menet során itt is problémát okozott a heterogén „típusválaszték”, hiszen az előírt átlagsebességet eltérő sebességfokozatban és fordulatszámmal tudták tartani. A meghibásodások leggyakrabban az Lo-1800 Garantoknál fordultak

---

12 HL MN Zala – 1968. 8. d. 16. ó. e. (1968. 09. 22.) A Dél HDSCS PK összesítő jelentése... 10. o.

13 HL MN Zala – 1968. 3. d. 6. ó. e. (1968. 10. 10.) A 14. gl. e PK. összefoglaló jelentése... 4. és 13. o.

elő, mivel a 25 km/ó-s átlagsebességnél sem a fordulatszám, sem a léghűtés nem volt biztosítva. (A Garantokkal mindenütt probléma merült fel, ezeket sem ismétlem – Sz. M.) Úgyszintén, ennél az alakulatnál is gondot okozott a vegyes oszlopban való vezetés begyakorlatlansága, főleg a szerpentines, erdős-hegyes utakon, a harckocsivezetőknek pedig a műúton való mozgás. Az újonc gépjárművezetők – túl a kéthónapos jogosítványukon – különösen tapasztalatlanok voltak az éjszakai és az oszlopban való vezetésben.

A 33. gépkocsizó lövész ezrednek ebben az időszakban az okozott problémát, hogy a számára megadott, egy ezred befogadására alkalmas hosszúpihenő körlete – mint később kiderült – az egész hadosztályé volt!¹⁴ Az ezred 20 hosszú, öt menetlépcsőből álló menetoszlopa 25 km/ó-s (máshol fellehető adat szerint 23,5 km/ó-s) átlagos menetsebességgel, 17 óra tette meg a 360 km-es menettávot. Oszlop-szétszakadás nem volt. A parancsnok az alegységek között csökkentett (2–3 kilométer) távközöket rendelt el. Tekintettel arra, hogy az ezred a Balaton déli partján, műúton, éjjel, kis forgalom mellett, hatékony rendőri forgalomirányítás mellett mozgott, a parancsnok véleménye szerint, ebben az esetben akár a 40-50 kilométeres menetsebesség is engedélyezhető lett volna. Az Ercsi Délen kiépített pontonhídon való átkelés nem okozott problémát.

A szabályzatokban rögzített menetnormák csak minimál-követelményeknek tekinthetők, a napi menetteljesítmény is elérheti a 250–400, vagy több kilométert.

A 31. harckocsi ezred¹⁵ a tartalékkörleteket 50 perc alatt foglalta el, ahol viszont, teljesen megoldatlan az alegységek tiszti és tiszthelyettesi állományának pihentetése (semmi ehhez szükségessé nem rendelkezik az ezred), de ugyanez vonatkozik a téli pihentetésre is. Az szintén bebizonyosodott, hogy a tartalékkörlet huzamosabb tartózkodásra nem alkalmas, az alegységeket nem lehet megfelelően elhelyezni és álcázni.

A 6. gépkocsizó lövész ezred és a 22. tüzér ezred szintén nem jelentett különösebbet, a fent megismert tapasztalatokhoz képest.¹⁶

A 8. gépkocsizó lövész hadosztály műszaki csapatainál az elvonulással kapcsolatos első problémát az a jelentés képezte, miszerint a vasút nem tudja elszállítani a 14. gépkocsizó lövész ezred BAT-ját.¹⁷ Magából a menetből – egyebek mellett – levontak olyan tanulságot is, mint például: a pihenők idejét növelni kell; célszerű felkészülni 8-10 gépkocsi vontatására is, valamint a műszaki törzset és a zászlóaljat el kell látni olyan rádiókkal, amik lehetővé teszik a menet közbeni összeköttetés fenntartását is. A fentiekén kívül, a 36. műszaki zászlóalj parancsnoka azt is jelezte,¹⁸ az alegység az előjáró által kijelölt körlet helyett másikat volt kénytelen elfoglalni a nem kellő mennyiségű út, a nem megfelelő álcázási viszonyok és annak következtében, hogy

14 HL MN Zala – 1968. 3. d. 6. ó. e. (1968. 10. 10.) A 33. gl. e. PK. összefoglaló jelentése... 4. és 5–8. o.

15 HL MN Zala – 1968. 3. d. 7. ó. e. (1968. 10. 09.) A 31. hk. e. PK. összefoglaló jelentése... 7–8. o.

16 HL MN Zala – 1968. 3. d. 6. ó. e. (1968. 10. 10.) A 6. gl. e. PK. összefoglaló jelentése..., valamint HL MN Zala – 1968. 3. d. 6. ó. e. (1968. 10. 08.) A 22. tü. e. PK. összefoglaló jelentése...

17 HL MN Zala – 1968. 2. d. 4. ó. e. (1968. 10. 10.) A 8. gl. ho. MŰF összefoglaló jelentése... 3. és 5. o.

18 HL MN Zala – 1968. 3. d. 7. ó. e. (1968. 10. 10.) A 36. mú. z. pk. összefoglaló jelentése... 7. o.

95%-a művelés alatt álló kultúrterület volt. Így, a zászlóalj alegységeit túlzottan szét kellett tagolni (1,5–3 kilométerre), ami megnehezítette az irányítást-vezetést, valamint a harcbiztosítás megszervezését. További tapasztalat, hogy a körletfoglaláshoz nagy méretarányú térképet – ennek hiányában vázlatot – kell biztosítani; a parancsnok, vagy a törzsfőnök, még a sötétség beállta előtt érkezzen be a kijelölt körletbe, ahol a szemrevételezésben jártas személy tegyen neki jelentést a felderítés eredményéről; a körletben célszerű az alegységet egy-két menetoszlopba besorolni.

3. Az elhatározás kidolgozása terén

A 8. gépkocsizó lövész hadosztály parancsnokának összefoglaló jelentése¹⁹ szerint a tervezés sajátossága volt, hogy:

- a megindulási körlet elfoglalására vonatkozó terveket a békehelyőrségekben dolgozták ki;
- a menetet az „M”-készenlét elérését követően kb. 6 órával meg kellett kezdeni;
- a menetet nagy távolságra, mintegy 400 kilométerre kellett megtervezni mind nappali, mind éjszakai időszakra;
- az átlagos menetsebességet az oszlopok vegyes összetételét figyelembe véve kellett meghatározni;
- a csapatok egy része állandó közúti hídon, míg másik része 50 tonnás hadihídon kelt át a Dunán;
- a komendáns szolgálat, valamint a forgalomszabályozás megszervezése központilag történt az előljáró és a belügyi szervek közreműködésével;
- a megindulási körlet elfoglalásával egy időben a készenlétet is el kellett érni a „DUNA”-feladat végrehajtásához, így a körletfoglalásra vonatkozó parancsa kihirdetésével egyidejűleg, a hadosztályparancsnok – a csapatok szűk vezetése részére – a „DUNA”-feladattal kapcsolatos előzetes intézkedését is kihirdette;
- a harc feladat végrehajtásához és a határátlépéshez a három mentvonalon előrevont csapatok menetrendjét, valamint megindulását úgy kellett megtervezni, hogy azok mindenütt egy időben lépjenek át az államhatárt;
- az elhatározás kidolgozása során különös figyelmet fordítottak a felderítési adatok folyamatos pontosításra és kiegészítésre (elsősorban a határőrség útján), az útvonalak és műtárgyak értékelésére, a határátlépés körülményeinek a felderítésére, valamint az elfoglalandó objektumok tanulmányozására, jellegére;
- alternatív elhatározást kellett kidolgozni arra az („A” vagy „B”) esetre, ha nem találkoznak fegyveres ellenállással, s arra, ha találkoznak;
- az egyes objektumok birtokbavételéért felelős zászlóaljparancsnokokat, valamint az együttműködő és megerősítő alegységek parancsnokait is bevonták a részfeladatok kidolgozásába, amelyekben teljes részletességgel meghatározták az erők és eszközök felhasználásának rendjét, az objektum elfoglalásának

---

19 HL MN Zala – 1968. 2. d. 2. ó. e. (1968. 10. 15.) A 8. gl. ho. PK. összefoglaló jelentése

módját, a biztosításért és őrzés-védelem megszervezéséért felelős parancsnokokat, továbbá a részfeladatok végrehajtásához szükséges – minden körülmények között betartandó – időt. E vonatkozásban is külön-külön fel kellett készülni "A", vagy "B" változatra;

- különleges, nagy tűzerejű, mozgékony operatív tartalékokat (csoportokat) kellett létrehozni (két-három közepes harcokosi, vagy páncéltörő ágyú, két-három FUG, gépkocsin szállított 50-60 fő, karhatalmi feladatokra felkészített katoná) az egységeknél és alegységeknél azzal a céllal, hogy esetleges ellenállás esetén be tudjanak avatkozni.

Egy „szinttel lejjebb”, a 14. gépkocsizó lövész ezred parancsnoka, már sokkal több problémáról jelentett:²⁰ A feladat kidolgozásához nem kaptak felderítési adatokat (nem volt tájékoztatás a lakosság hangulatáról; nem ismerték a helyőrségben lévő objektumok helyét; nem volt ismeretük a helyőrségben állomásozó alakulatok összetételéről és arról sem tudtak, hogy a pies'tanyi (pöstyéni) repülőtér több mint egy éve polgári kezelésben van. Mindez nagymértékben megnehezítette az elhatározás kidolgozását és a feladat végrehajtását. Ráadásul három objektumot kellett birtokba venni és három városban helyőrség-parancsnokságot létrehozni. De – talán – az egyik legnagyobb probléma mégis az volt (ami, szinte minden jelentésben szerepel, ezért a továbbiakban nem ismétlem – Sz. M.), hogy csak 1:200 000 méretarányú térképekkel rendelkeztek. A 245–280 kilométerre lévő feladatok megoldására mindössze 10–12 óra állt rendelkezésre.

Az elhatározást – mint korábban és mindenhol láttuk – több verzióban kellett elkészíteni, felkészülve minden várható eseményre. (Ezt az általános követelményt sem ismétlem a továbbiakban – Sz. M.) Továbbá – a megfelelő menetütem garantálása érdekében – a gépkocsizó lövész zászlóaljok hadtápjait összevonva, az ezredhadtáp menetszlopába sorolták be (Mint a többi egységnél is, egyöntetűen! – Sz. M.), így a zászlóaljoszlopok végén csak a lőszeres, az üzemanyag-, valamint a sebesültszállító gépkocsik meneteltek.

Ami a harcfeladat lejuttatását illeti:

- az ezredparancsnok július 27-én 02 órakor megkapta a hadosztályparancsnoki harcfeladatot, 29-én pedig a harcparancsot;
- július 31-én Lakatos vezérőrnagy ellenőrizte a fegyvernemi főnökök feladat ismeretét, majd ugyanezen a napon az alegységek megkapták a kiképzési tervben szereplő feladataik tárgyköreit;
- augusztus 2-án befejezték a feladatszabás kidolgozását;
- augusztus 14-én törzsfoglalkozás keretében ellenőrizték a különböző feladatok ismeretét;
- a zászlóaljparancsnokok 18-án az alegységparancsnokok számára konkrét feladatokat szabtak;
- augusztus 18-án 24 órakor a zászlóaljparancsnokok megkapták kidolgozott térképeiket és helyetteseikkel megkezdték azok tanulmányozását, majd 19-én

20 HL MN Zala – 1968. 3. d. 6. ó. e. (1968. 10. 10.) A 14. gl. e PK. összefoglaló jelentése...

14 órától törzsfoglalkozás keretében átvették a fegyvernemi főnökökkel és a zászlóaljörzsszel a kapott feladatokat, s végül

- augusztus 20-án 16 órakor az alegységparancsnokoknak kiadták a térképeket, majd a zászlóaljparancsnokok pontosították az együttműködést, sötétedés-kor pedig a személyi állomány számára megszabták a harcfeladatot, 22 órakor elrendelték a löszerek betárazását, hevederezését.

A 33. gépkocsizó lövész ezred parancsnoka is olyan tapasztalatokat²¹ szerzett e téren, miszerint a feladat kidolgozásának konkrétsága érdekében több és pontosabb adatot kell biztosítani a birtokba veendő objektumról; a városokról nem 200 000-es, hanem 50 000-es, vagy 25 000-es térképekre, vázlatokra, helységleírásokra van szükség; a konkrét harcfeladat megkapása után, amikor az ezred kidolgozta feladatát, célszerű lett volna bevonni alegységparancsnokig minden tisztet, akiknek a feladat-végrehajtásban, az objektum-birtokbavételben konkrét szerepük lesz; az ezred személyi állománya nem volt kiképezve karhatalmi feladatokra, az alakulat ilyen szabályzatokkal sem rendelkezik, ezért a jövőben célszerű lenne a kiképzésbe ilyen tárgykört is beállítani.

A 31. harckocsi ezred parancsnokának elhatározása is két változatban készült, a csehszlovák magatartás függvényében.²² Az ő tevékenységüket megkönnyítették a szovjetektől kapott, 100 000-es méretarányú térképekről kinagyított fényképek.

Az együttműködést három időszakra szervezték meg: előrevonás a határig; a határátlépéstől Levice (Léva) körzetének eléréséig, valamint a meghatározott körletek és objektumok birtokbavételének periódusára. Ennek során a fő figyelmet a város 3-4 óra alatti elfoglalásának szentelték, ezért kiemelt feladatként határozták meg a hidátkelőhelyek (romboltságuk esetén a gázlók) biztosítását, továbbá a felderítés és a menetbiztosítás megszervezését.

A 63. gépkocsizó lövész ezred parancsnoka összefoglaló jelentésében²³ szükségesnek vélte annak kiemelését, hogy – közvetve – a Dél Hadseregcsoport alárendeltségében történő alkalmazásra kellett felkészülniük, valamint különösen szigorúak voltak a – korábban már ismertetett – titoktartási rendszabályok.

Az ezredparancsnoki elhatározás kidolgozása nem lehetett folyamatos, mivel a hadosztályparancsnoki parancsot július 27-én 03 órakor kapták meg, de ezt a munkát megszakította az „M”-feladat elrendelése. Így az ezred vezetésének operatív csoportja július 30-án 20 órára fejezte be annak kidolgozását, amit aztán Lakatos vezérőrnagy július 31-én 15 órakor hagyott jóvá. Ez utóbbi tény azonban nem halványította el a kidolgozók munkáját nehezítő olyan körülmények fennálltát, mint hogy a műszaki felderítés csak Zebegényig történt meg; nehéz volt felkészülni olyan „kivédhetetlen” esetekre, hogy a Dunakanyar rendkívül szűk útjain meghibásodó egyetlen gép-/harcjármű (nem lévén kerülő út) „megakasztja” az egész oszlop menetét; a tervezés időszakában nem volt lehetőség részletes együttműködésre a határátlépést

21 HL MN Zala – 1968. 3. d. 6. ó. e. (1968. 10. 10.) A 33. gl. e PK. összefoglaló jelentése...

22 HL MN Zala – 1968. 3. d. 7. ó. e. (1968. 10. 09.) A 31. hk. e PK. összefoglaló jelentése...

23 HL MN Zala – 1968. 3. d. 7. ó. e. (1968. 10. 10.) A 63. gl. e PK. összefoglaló jelentése...

majd segítő/biztosító határőr- és karhatalmi szervekkel; ők sem rendelkeztek az elfoglalandó fő katonai és állami objektumokról pontosított felderítési adatokkal, így szinte az utolsó pillanatig vitatott volt a štúrovoi (párkányi) laktanya pontos helye; a 200 000-es térképek nem tették lehetővé a város alapos tanulmányozását, az elfoglalandó objektumok helyének pontos meghatározására, 10 000-es méretarányú térképekre és légi fényképekre volna szükség már a tervezés időszakában stb.

A 6. gépkocsizó lövész ezred²⁴ az augusztus 26-án 07 órakor kézhez kapott előjárói parancs alapján, az elhatározás kidolgozását a törzsfőnök vezetésével egy hadműveleti tiszt és a fegyvernemi főnökök végezték el 26-án 10 óráig. Ebben az időszakban szervezték meg az ezred nehéztechnikájának vasúti szállítását is, illetve 08 órakor az alárendeltek felé előzetes intézkedést adtak ki. Itt is – a kiadott utasítás értelmében – alternatív elhatározást kellett hozni, mindkét lehetőségre felkészülve, ami 26-án 20.30-ra elkészült.

A 22. tüzérezred²⁵ kidolgozói munkáját nagymértékben lelassította az a parancs, hogy ebben csak nagyon kevesen vehettek részt. Ugyanakkor megkönnyítette a helyzetüket, hogy nem kaptak objektum-elfoglalási feladatot, csak más egységek támogatására kellett felkészülniük. Mivel az alegységek még a részletek kidolgozásában sem vehettek részt, azok a tervezési időszakban különösen a tartalékosok összekovácsolására fordítottak nagy figyelmet.

A hadosztály műszaki csapatai²⁶ a harcfelelet műszaki biztosításának előkészítését már a békehelyőrségekben megkezdték, a hadosztály műszaki főnök július 27-én 09 órakor jelentette a parancsnoknak a javaslatait. A műszaki biztosítás kérdéseit folyamatos felderítési adatok alapján pontosították, majd augusztus 6-án az összes okmányt borítékolták. Másnaptól a csapatok – kiképzés keretében – felkészültek a feladatokra (például a gépkocsizó lövész és harckocsi alegységek gyakorolták az akadályelhárító csoport tevékenységét, a FUG-ra való felszállást, a gázlókön való átkelést stb.).

A harcfelelet végrehajtása során szerzett tapasztalatok ismertetése egy másik publikáció tárgyát képezi...

---

24 HL MN Zala – 1968. 3. d. 6. ő. e. (1968. 10. 10.) A 6. gl. e. PK. összefoglaló jelentése...

25 HL MN Zala – 1968. 3. d. 6. ő. e. (1968. 10. 08.) A 22. tü. e. PK. összefoglaló jelentése...

26 HL MN Zala – 1968. 2. d. 4. ő. e. (1968. 10. 10.) A 8. gl. ho. MÚF összefoglaló jelentése...